

Αθήνα, 2 Φεβρουαρίου 2026

Αξιότιμες και αξιότιμοι συνάδελφοι,

Πενήντα και πλέον χρόνια από το Σύνταγμα του 1975, μια σειρά από θεμελιώδεις διεκδικήσεις της ελληνικής συνταγματικής ιστορίας – από τις ελεύθερες εκλογές και την εμπέδωση της λαϊκής κυριαρχίας ως την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και την αναθεώρηση του Συντάγματος σύμφωνα με την προβλεπόμενη διαδικασία – έχουν διαμορφώσει πλέον ένα συνταγματικό κεκτημένο.

Ταυτόχρονα, το Σύνταγμα του 1975 αποδείχθηκε αξιοσημείωτα διορατικό, ενσωματώνοντας στο κείμενό του, προτάγματα του σύγχρονου ευρωπαϊκού συνταγματισμού – από την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος ως την προοπτική της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Στις δεκαετίες που πέρασαν, το Σύνταγμα του 1975 αποδείχθηκε ένα εξαιρετικά ανθεκτικό κείμενο τόσο μέσα από τις τέσσερις αναθεωρήσεις όσο όμως και μέσα από την ερμηνεία και την εφαρμογή του από τα κρατικά όργανα που επέτρεψε σε αξιοσημείωτο βαθμό την προσαρμογή του στις σύγχρονες απαιτήσεις.

Το Σύνταγμα του 1975 δεν παύει όμως να προέρχεται από τον εικοστό αιώνα. Ο κόσμος του 2026 είναι διαφορετικός και θέτει νέες προκλήσεις. Προς αυτή την κατεύθυνση, ήδη το 2018, η Νέα Δημοκρατία είχε παρουσιάσει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο αναθεώρησης ενώ η εμπειρία των τελευταίων ετών έχει αναδείξει μια σειρά από ζητήματα ως προς τα οποία η αναθεώρηση του Συντάγματος είναι αναγκαία.

Σε ορισμένα από αυτά τα ζητήματα έχω ήδη αναφερθεί:

- Η περιορισμένη συμμετοχή της δικαστικής λειτουργίας στη διαδικασία διερεύνησης της ποινικής ευθύνης των μελών της Κυβέρνησης και των Υφυπουργών επιβάλλει την αναθεώρηση, ώστε να ενισχυθούν τα εχέγγυα αμερόληπτης κρίσης·
- Οι μεγάλες αδράνειες στη λειτουργία του κράτους καθιστούν αναγκαία, μεταξύ άλλων, την καθολική καθιέρωση της αξιολόγησης στο δημόσιο και τον επανακαθορισμό της έννοιας της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων·
- Η δυνατότητα δεύτερης θητείας του Προέδρου της Δημοκρατίας θέτει ενίοτε τον αρχηγό του κράτους στο επίκεντρο μικροκομματικών σκοπιμοτήτων που δύνανται να αλλοιώσουν τον οφειλόμενο υπερκομματικό χαρακτήρα του.

Ακόμη και εκεί όπου ο κοινός νομοθέτης μπόρεσε τα τελευταία χρόνια να κάνει ουσιώδη βήματα προσαρμογής στις σύγχρονες ανάγκες, το Σύνταγμα θέτει όρια:

- Ναι μεν, για πρώτη φορά, οι Ολομέλειες των Ανωτάτων Δικαστηρίων διατυπώνουν γνώμη για την επιλογή της ηγεσίας τους, αλλά η κρίσιμη αρμοδιότητα καταλείπεται κατά το Σύνταγμα στην Κυβέρνηση·
- ναι μεν κατέστη δυνατή, υπό το φως του ενωσιακού δικαίου, η σύσταση παραρτημάτων μη κρατικών πανεπιστημίων, αλλά η συνολική δυνατότητα ίδρυσής τους προϋποθέτει την αναθεώρηση του Συντάγματος.

Πέρα από τα επιμέρους ζητήματα, το Σύνταγμά μας, σήμερα, ασχολείται επισταμένα με προβλήματα του παρελθόντος, παραμένοντας όμως σιωπηλό ή φειδωλό για τις προκλήσεις του σήμερα και του αύριο:

- Αγνοεί την τεχνητή νοημοσύνη ενώ υποεκτιμά επιτακτικές προκλήσεις όπως η αναζήτηση προσιτής στέγης ή η αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης·
- αντιμετωπίζει με επιφυλακτικότητα τη νεότερη γενιά ενώ δεν λαμβάνει επαρκώς υπόψη τις επόμενες γενεές·
- δεν δίνει τη δυνατότητα έγκαιρης δικαστικής κρίσης, που σε πολλές περιπτώσεις, καταλήγει να διατυπώνεται μετά από πολλά έτη, ανατρέποντας εύλογες προσδοκίες των πολιτών·
- δεν παρέχει επαρκή εχέγγυα για τη δημοσιονομική ισορροπία και βιωσιμότητα·
- δεν κατοχυρώνει, τέλος, μια σειρά από απαραίτητους κανόνες κυβερνητικής λειτουργίας που έχουν εμπεδωθεί στη νομοθεσία και την πρακτική των τελευταίων ετών.

Έχει έλθει συνεπώς η ώρα για μια γενναία συνταγματική αναθεώρηση προς μια λειτουργική δημοκρατία του σήμερα και του αύριο.

Μια αναθεώρηση που θα αποκαθάρει το Σύνταγμα από διατάξεις που δεν είναι σήμερα αναγκαίες· θα το εκσυγχρονίσει ως τον θεμελιώδη νόμο του αύριο· θα το αποκαταστήσει εν τέλει ως το θεμέλιο της εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στο κράτος, τους θεσμούς, το πολιτικό σύστημα, τη διοίκηση και τη δικαιοσύνη.

Η επικείμενη αναθεώρηση αποτελεί μια μεγάλη ευκαιρία για ένα νέο, σύγχρονο και άρτιο υπόδειγμα διακυβέρνησης. Είναι υποχρέωση όλων των μελών της εθνικής αντιπροσωπείας να συμβάλλουμε ουσιαστικά σε αυτήν τη μείζονα πρόκληση.

Αυτές είναι ορισμένες μόνο βασικές σκέψεις για τις κατευθύνσεις της πρότασης της Νέας Δημοκρατίας για την αναθεώρηση του Συντάγματος. Ο στόχος μας είναι να παρουσιάσουμε την ολοκληρωμένη πρότασή μας μέσα στον Μάρτιο, έτσι ώστε τον Απρίλιο να ξεκινήσει η κοινοβουλευτική διαδικασία. Προς τον σκοπό αυτό, παρακαλώ για την αποστολή των σκέψεων και των παρατηρήσεών σας μέχρι το τέλος του μήνα.

Κυριάκος Μητσοτάκης